

การกำหนดนโยบายการศึกษาของประเทศไทย ในทศวรรษหน้า

Thailand's Educational Policy Formulation in Next Decade

กัญญา สายบุญ*

ดร.ศักดิ์ สาทรรณ*

ผศ.ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษา**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอ
นโยบายการศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้าโดย
แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ศึกษา
บริบทของนโยบายการศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิง
นโยบายโดยผู้วิจัยศึกษารวบรวมและสัมภาษณ์ผู้
ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนนี้
เป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์
เนื้อหา ขั้นที่ 2 พัฒนาร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย ด้วย
การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรง
คุณวุฒิ จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบตรวจสอบ
รายการ สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
และการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นที่ 3 การตรวจสอบนโยบาย
การศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้าด้วยการ
สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือ
ที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์
เนื้อหา และยืนยันนโยบายการศึกษาของประเทศไทย
ในทศวรรษหน้า ด้วยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ
จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบตรวจสอบความ
เหมาะสม สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า นโยบายการศึกษาของ
ประเทศไทยในทศวรรษหน้าประกอบด้วย 9 ด้าน ดังนี้
1) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการปฏิรูประบบการ
เรียนรู้ 2) การสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชน
ทุกคนในประเทศ 3) การปฏิรูปครูโดยปรับระบบการ
ผลิตครูและการพัฒนาครูให้มีวิทยฐานะสูงขึ้น 4) การ
จัดการศึกษาขั้นอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาให้สอดคล้อง
กับตลาดแรงงาน 5) การพัฒนาการใช้เทคโนโลยี
สารสนเทศเพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ 6)
การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทุนปัญญา
ของชาติ 7) การเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากร
มนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน 8)
การลงทุนด้านการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับ
โดยความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชน รวมถึงชุมชน
และ 9) การพัฒนาการศึกษาในจังหวัดพื้นที่พิเศษ
ของประเทศไทยโดยจัดการศึกษาอย่างหลากหลายรูปแบบ
และสนับสนุนวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง
มีความสุขและผลการตรวจสอบความเหมาะสม
ของนโยบายพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด
($\bar{x} = 4.74$, $SD = 0.33$)

* นักศึกษาลัทธิศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

** อาจารย์ที่ปรึกษา

คำสำคัญ: การกำหนดนโยบายด้านการศึกษา ประเทศไทย ทศวรรษหน้า

Abstract

The purposes of this study was the educational policy formulation of Thailand in next decade. The research design divided into 3 steps; The first step was to study to context of educational policy for makes policy proposals, the researcher reviewed related literature and interviewed 12 knowledgeable people. Equipments for this step were interview form, analysis the data with the content analysis. The second step was develop policy proposals body, collect qualitative data by focus group of 12 knowledgeable people. Equipments were a check list form. Data were analyzed by descriptive statistics such as mean, standard deviation and content analysis. The third step was to checking suitability the educational policy formulation of Thailand by in-dept interviewed 5 knowledgeable people. Equipments were interview form, analysis the data with the content analysis, and focus group of 5 knowledgeable people. Data were analyzed by descriptive statistics such as mean, standard deviation

The finding of this study were Thailand's educational policy formulation in next decade were composed of nine dimensions; 1) the educational quality development by reforming the learning system, 2) the provision of educational opportunity for all, 3) teacher reform by improving the producing system and teacher development to the higher academic

status, 4) managing the higher education and vocational education to the needs of market labours, 5) development using informational technology for education to be equivalent to the other countries, 6) promoting the research and development for constructing intellectual capitals, 7) increasing the human resource competency for serving the Asian Community, 8) funding for education and learning by cooperating with public and private sectors and community of Thailand, and 9) educational development in special area province of Thailand by manage to study variously format and support locality culture for happily together, and checking suitability of the policy has the suitability in the most level ($\bar{X} = 4.74$, $SD = 0.33$)

Keywords: Policy Formulation in Education, Thailand, Next Decade

บทนำ

ความสำเร็จของการพัฒนาประเทศคือคุณภาพของคนที่ได้รับการศึกษาประเทศใดมีกำลังคนที่มีการศึกษาสูง ก็ย่อมหวังสติปัญญา ความคิดและพลังสร้างสรรค์จากประชาชนได้มากเป็นเงาตามตัว การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้เป็นพลังในการเสริมสร้างประเทศ ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2547: 3) ได้บัญญัติ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับความหมายของการศึกษาไว้ตอนหนึ่ง เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2520 ดังนี้

“การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดี

มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศก็ย่อมทำได้สะดวกปรึน ได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว”

ศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมยุคแห่งความรู้ (Knowledge-based Society) ที่เน้นเรื่องความรู้ความสามารถของกำลังคนและภูมิปัญญาของประเทศเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของประเทศเพื่อการแข่งขันกับนานาประเทศ จึงเป็นผลทำให้หลายประเทศทั่วโลกหันมาเพิ่มความสำคัญกับการศึกษาในฐานะกลไกหรือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพกำลังคน สังคม และประเทศ ประเด็นสำคัญในการพัฒนาการศึกษาต่างมุ่งสู่การพัฒนาด้านคุณภาพเป็นสำคัญ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2545: 43) แนวคิดดังกล่าว สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในมาตรา 81 ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า ให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้การศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คุณภาพ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ดีที่ถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542: 45) ซึ่งนำไปสู่การจัดให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่เป็นกฎหมายหลักทางด้านการศึกษามับแรกของประเทศไทย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีคุณประโยชน์แก่ประชาชนไทยอย่างมาก และนับเป็นครั้งแรกที่มีการบัญญัติกฎหมายทางด้านการศึกษาไว้อย่างชัดเจนหลายประเด็น ที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของคนไทย และส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับชั้น (สภาสถาบันราชภัฏ: 2545: 3)

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจทำให้รัฐเข้ามาแก้ปัญหาความยากจนด้วยโครงการกองทุนหมู่บ้าน การจัดเงินกู้ยืมทางการศึกษา และวิธีการอื่น ๆ รัฐบาลกระตุ้นการใช้จ่ายด้วยการมาตรการทางเศรษฐกิจกระตุ้นให้ประชาชนใช้จ่ายมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันการที่ประชาชนมีการใช้จ่ายมากขึ้นก็ทำให้เป็นหนี้มากขึ้นเช่นกัน ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจึงเป็นผู้มี

รายได้น้อยซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2547: ก) ได้รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องเด็กและเยาวชนยากจนกับโอกาสทางการศึกษา พบว่า ทำให้ปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กไม่สามารถได้รับการศึกษาได้ คือ การขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อใช้ในการศึกษา รวมทั้งการขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน แม้ว่ารัฐบาลจะได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 9 ปี เป็น 12 ปี โดยให้เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การให้ทุนการศึกษาสำหรับเด็กยากจน ตลอดจนนโยบายให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา แต่ก็ยังมีเด็กและเยาวชนอีกส่วนหนึ่งไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนได้ จึงเห็นได้ว่าปัญหาเศรษฐกิจยังเป็นปัญหาสำหรับการศึกษาเสมอมา นอกจากนั้นสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี การไหลบ่าของวัฒนธรรมข้ามชาติที่มาพร้อมกับเทคโนโลยี ทำให้เด็ก เยาวชน รับเอาวัฒนธรรมเหล่านั้นเข้ามาในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องการบริโภคอาหารส่งผลต่อภาวะสุขภาพ โรคอ้วน แพนซ์การแต่งตัว ค่านิยมเรื่องเพศ ส่งผลต่อคุณค่าทางศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งล้วนมีผลต่อคุณภาพเด็กและเยาวชนของชาติ ซึ่งจากรายงานภาวะสังคมในปี พ.ศ.2547 พบว่า เด็กและเยาวชนกระทำผิดเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้กระทำผิดมีอายุอยู่ในช่วง 15-18 ปี มากที่สุด โดยอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน สภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์และการเลียนแบบความรุนแรงและความขาดแคลนหรือด้อยโอกาสในทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2543: 11) กล่าวว่า การศึกษาจึงต้องอาศัยกระบวนการต่าง ๆ เพื่อสร้างคนที่มีคุณภาพ การศึกษาของไทยในอนาคตต้องเป็นระบบที่สามารถเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ปรับตัวได้กับสภาวะโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว และสามารถรับข่าวสารใหม่ ๆ แล้วนำมาคิดและตัดสินใจภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง

เทคโนโลยี ทำให้ประเทศไทยต้องพัฒนาประชากรในชาติให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การศึกษาเป็นคำตอบในการพัฒนาประชากรในชาติ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นแนวทางแห่งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) ได้วิเคราะห์สังคมไทยว่า มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วในทุกด้าน มีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็งให้กับประเทศ เพื่อความสามารถในการปรับตัว รู้เท่าทันไม่ให้เกิดอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบ อย่างไรก็ตาม ในสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบัน คุณภาพการศึกษาของประชากรไทยโดยเฉลี่ยต่ำลง และมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน การศึกษาขาดเอกภาพด้านนโยบาย สถานศึกษาขาดอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ชุมชน สถาบันทางสังคม สังคมตกอยู่ในภาวะกระแสบริโภคนิยม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม จากการวิเคราะห์ดังกล่าวจึงมุ่งเน้นความสำคัญของ “คน” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนา โดยยึดแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลกเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) จึงเป็นแผนบูรณาการแบบองค์รวมซึ่งหมายถึง กระบวนการบูรณาการของชีวิตเป็นองค์รวมของการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และธรรมชาติ อย่างมี

สมดุล พึ่งพาอาศัย สันับสนุนซึ่งกันและกัน พัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขทั้งกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม พัฒนาสังคมให้มีคุณภาพ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ เป็นสังคมที่สมานฉันท์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: ก)

จากการศึกษาสภาพของการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและบริบทดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการกำหนดนโยบายการศึกษาของประเทศให้ประสบความสำเร็จและเกิดคุณภาพนั้น จำเป็นต้องมีบริบท (Context) สันับสนุนเกี่ยวข้องหลาย ๆ ประการ ถ้าผู้บริหาร บุคลากรของสถาบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครู/อาจารย์ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้เข้าใจและรับรู้ถึงบริบทต่าง ๆ ที่มีส่วนสนับสนุนและมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ก็จะช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาของประเทศประสบความสำเร็จมากขึ้น เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และส่งผลต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาในนโยบายการศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้า เพื่อที่จะได้พิจารณานำผลการศึกษาไปช่วยส่งเสริมปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ อันจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพของการดำเนินงานการจัดการศึกษาในทุก ๆ ด้านของการกำหนดนโยบายการศึกษาของประเทศโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอแนะนโยบายการศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบทของนโยบายการศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผลงานวิจัย หนังสือ บทความวิชาการ วารสาร และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับนโยบายการศึกษาของประเทศไทยแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้ได้เป็นขอบเขตเบื้องต้นของนโยบายการศึกษาของประเทศไทย จากนั้นนำขอบเขตเบื้องต้นของนโยบายการศึกษาของประเทศไทยที่ได้มาเป็นข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการศึกษาของประเทศไทย จำนวน 12 คน

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการศึกษาของประเทศไทย จำนวน 12 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีหลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ กำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้คือ 1) เป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี 2) เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาในระดับสูง ไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 3) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านบริหารการศึกษา หรือที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อให้ได้ขอบเขตของนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากเอกสาร ผลงานวิจัย หนังสือ บทความวิชาการ วารสาร และเว็บไซต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการศึกษาของประเทศไทย โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสาร ให้ได้เป็นขอบเขตเบื้องต้นของนโยบายการศึกษาของประเทศไทย จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดย

การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ณ สำนักงานของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่าน ดำเนินการบันทึกเทปการสนทนา จัดบันทึกการสนทนาของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ขอบเขตของนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปสาระสำคัญ จำแนกประเภทเปรียบเทียบข้อมูลและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และนำผลการวิเคราะห์เนื้อหามาปรับปรุง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับขอบเขตของนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งดำเนินการดังนี้

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทย

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทย จำนวน 12 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีหลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ กำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้คือ 1) เป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี 2) เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาในระดับสูง ไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 3) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก ด้านบริหารการศึกษา หรือที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับขอบเขตและร่างนโยบายการศึกษาของประเทศไทย แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ณ ห้องประชุมภาคบริหารการการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ 25 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2556 โดยการบันทึกเทปการสนทนา จดบันทึกการสนทนาของผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปสาระสำคัญ จำแนกประเภทเปรียบเทียบข้อมูลและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และนำประเด็นการพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างนโยบายการศึกษาของประเทศไทยมาปรับปรุง เพื่อให้ได้ร่างนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบนโยบายการศึกษาของประเทศไทย โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนย่อยที่ 3.1 การตรวจสอบนโยบายการศึกษาของประเทศไทย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ (Experts In-dept Interview) ดำเนินการดังนี้

3.1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทย

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทย จำนวน 5 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีหลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ กำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้คือ 1) เป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา ไม่น้อยกว่า 15 ปี 2) เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาในระดับสูง ไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 3) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านบริหารการศึกษา หรือด้านนโยบายการศึกษาหรือที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่เกี่ยวกับร่างนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ณ สำนักงานของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่าน ดำเนินการบันทึกเทปการสนทนา จดบันทึกการสนทนาของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้นโยบายการศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้า

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปสาระสำคัญ จำแนกประเภทเปรียบเทียบข้อมูลและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และนำประเด็นมาสังเคราะห์และปรับปรุงให้ได้นโยบายการศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้า

ขั้นตอนย่อยที่ 3.2 การตรวจสอบนโยบายการศึกษาของประเทศไทย โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ดำเนินการดังนี้

3.2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทย

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทย จำนวน 5 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีหลักเกณฑ์การเลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ กำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้คือ 1) เป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา ไม่น้อยกว่า 15 ปี 2) ดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงหรือเคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการ ไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 3) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านบริหารการศึกษา หรือที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เกี่ยวกับนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

ที่พัฒนาขึ้น แบบประเมินความเหมาะสมและความ เป็นไปได้ของนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

3.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ณ ห้องประชุมภาค วิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร เมื่อวันที่ 26 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2556 โดยการบันทึกเทปการสนทนา จัดบันทึกการสนทนาของ ผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นตรวจสอบความเหมาะสมและ ความเป็นไปได้ของนโยบายการศึกษาของประเทศไทย

3.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปสาระสำคัญ จำแนกประเภทเปรียบเทียบข้อมูลและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และนำประเด็น การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ นโยบายการศึกษาของประเทศไทยมาปรับปรุง เพื่อให้ ได้นโยบายการศึกษาของประเทศไทยที่สมบูรณ์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การกำหนดนโยบายการศึกษาของประเทศไทย ในทศวรรษหน้า สรุปผลการวิจัยได้ 9 นโยบาย ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการ ปฏิรูประบบการเรียนรู้ต้องพัฒนาระบบการเรียนรู้ โดยการปฏิรูปการเรียนการสอนทั้งระบบตั้งแต่ระดับ ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษาเน้นการเรียนการสอน จัดทำ หลักสูตรที่เน้นทักษะขั้นพื้นฐาน

2. การสร้างโอกาสทางการศึกษาของ ประเทศไทยในทศวรรษหน้าต้องส่งเสริมให้มีการ จัดการศึกษาและให้โอกาสกับคนไทยทุกคนอย่างทั่วถึง เท่าเทียมเสมอภาค จัดการศึกษาเพื่อให้ทุกคนเรียนฟรี สนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาให้พอเพียง จัดแหล่ง เรียนรู้ให้มีความหลากหลายส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา โรงเรียนต้องมีคุณภาพ โรงเรียนขนาดเล็กจัดให้อย่าง เต็มที่

3. การปฏิรูปครู ยกฐานะให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง อย่างแท้จริง ต้องพัฒนาระบบการผลิตครูทั้งระบบให้

เป็นไปตามความต้องการและความขาดแคลน มีการจัด ทำหลักสูตรสำหรับการผลิตครูที่เน้นความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม ให้มีการยกระดับของวิชาชีพครูให้เป็น วิชาชีพชั้นสูง โดยครูทุกคนต้องมีใบประกอบวิชาชีพ ชั้นสูง

4. การจัดการศึกษาขั้นอุดมศึกษาและอาชีว- ศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานของประเทศไทย ต้องส่งเสริมการจัดการศึกษาสายอาชีวศึกษาให้มากขึ้น เน้นคุณภาพด้านอาชีวศึกษา มีการส่งเสริมการเรียนรู้ สายวิชาชีพตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและจัดทำ หลักสูตรด้านอาชีพที่เน้นทักษะทางวิชาชีพให้สอดคล้อง กับตลาดแรงงาน และมีการส่งเสริมให้ระดับอุดมศึกษา ผลิตกำลังคนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน

5. การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ ต้องจัดตั้ง ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา และมีการพัฒนาครู และบุคลากรภาครัฐให้มีทักษะทาง Information and Communication Technology (ICT)

6. การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อ สร้างทุนปัญญาของชาติ ต้องสนับสนุนการทำวิจัยเชิง พัฒนา (Research and Development R&D) ให้มากขึ้น และสร้างวัฒนธรรมวิจัยให้เกิดขึ้นโดยสนับสนุนให้ ครู และบุคลากรทางการศึกษาทำวิจัย

7. การเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากร มนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน ต้อง พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น และ สังคมอาเซียน เน้นการใช้ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ รวมถึงภาษาประเทศเพื่อนบ้าน เน้นให้ผู้เรียนเป็นคน มีวินัย ซื่อสัตย์ อดทน ตรงเวลา เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มี ทักษะการทำงานรวมถึงวิชาชีพ

8. การลงทุนด้านการศึกษาและการเรียนรู้ อย่างบูรณาการในทุกระดับการศึกษาและในชุมชนของ ประเทศไทย ต้องลงทุนด้านการศึกษาและการเรียนรู้ อย่างบูรณาการในทุกระดับการศึกษา รวมทั้งส่งเสริม การระดมทุนเพื่อการสนับสนุนโรงเรียนขนาดเล็ก

9. การพัฒนาการศึกษาในจังหวัดพื้นที่พิเศษของประเทศไทย ต้องส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีความหลากหลายในพื้นที่พิเศษ เช่น จังหวัดชายแดนทุกภาคของประเทศไทย เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จัดการศึกษาผ่านสื่อทั้ง ICT และสื่อชุมชน จัดทำหลักสูตรที่เน้นวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้คนไทยสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ นโยบายการศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้าทั้ง 9 นโยบาย ซึ่งได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการปฏิรูประบบการเรียนรู้ 2) การสร้างโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้า 3) การปฏิรูปครูยกฐานะให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง 4) การจัดการศึกษาขั้นอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานของประเทศไทย 5) การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ 6) การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทุนปัญญาของชาติ 7) การเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน 8) การลงทุนด้านการศึกษาและการเรียนรู้อย่างบูรณาการในทุกระดับการศึกษาและในชุมชนของประเทศไทย 9) การพัฒนาการศึกษาในจังหวัดที่เป็นพื้นที่พิเศษของประเทศไทย มีความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยโดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระยะที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เข้าสู่สังคมแห่งความรู้ ให้ทันกับความเจริญทางเทคโนโลยี และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมประเทศและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีนิสัยและแรงบันดาลใจในการใฝ่เรียน ใฝ่รู้ ใฝ่ดี คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถ

ในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย รู้จักตนเอง ทั้งในภาวะผู้นำและผู้ตาม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม มีคุณธรรม จริยธรรม มีศักยภาพ ทักษะและสมรรถนะในการดำเนินชีวิต เท้าทันการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการระดับสากล เพื่อเป็นพลังสำคัญในการเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก และยังสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน ที่ต้องการพัฒนาคนให้มีคุณภาพในระดับสากลคือต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ภาษาต่างประเทศหรือภาษาเพื่อนบ้านเพื่อมีความสามารถในการสื่อสารและประกอบอาชีพได้ในอนาคต นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ที่ได้ทำการวิจัยภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ที่พบว่าปัจจัยที่กำหนดภาพสังคมไทยในอนาคต โดยมองอนาคตของประเทศไทยออกเป็น 2 ด้าน กล่าวคือ ปัจจัยภายนอกที่เป็นผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ และปัจจัยเฉพาะภายในประเทศไทย ซึ่งจำแนกโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยภายนอกอันสืบเนื่องจากการแสวงหาโลกาภิวัตน์ การเชื่อมโยงของข้อมูล ข่าวสาร การเชื่อมโยงทางความรู้ที่รวดเร็ว ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่ออนาคตของสังคมไทย โดยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะมีบทบาทในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาการด้านคอมพิวเตอร์ วิทยาการด้านการสื่อสารโทรคมนาคม เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเทคโนโลยีการแพทย์ เทคโนโลยีทางการเกษตร เทคโนโลยีชีวภาพ และพันธุวิศวกรรมศาสตร์ ฯลฯ การพัฒนาสู่เทคโนโลยีจะมีผลทำให้วิถีดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งสังคมไทยแปรเปลี่ยนไปอย่างมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยงยุทธ คักดีพานิชกุล (2547) ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะอนาคตสังคมไทยและทิศทางที่ควรจะเป็นของสังคมไทย โดยเฉพาะสภาพปัจจุบันและแนวโน้ม

ในอีก 10 ปีข้างหน้า ที่พบว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายได้รวดเร็ว สังคมไทยรับเอาความเจริญแบบตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการแต่งกาย การรับประทานอาหาร สิ่งบันเทิง การใช้ชีวิตประจำวัน วิธีการทำงาน การบริหารงาน เป็นต้น วัฒนธรรมเหล่านี้เข้ามาอย่างรวดเร็ว ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยในยุคของโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก จึงเห็นว่าการศึกษาของประเทศไทยในอนาคต จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารมากขึ้น เพื่อให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและสามารถสื่อสารในระบบเครือข่ายในระดับโลกได้โดยอาศัยทุนทางปัญญาที่มีทั้งความรู้คู่คุณธรรม

จึงอาจกล่าวได้ว่านโยบายการศึกษาในทศวรรษหน้าทั้ง 9 นโยบาย ที่กำหนดขึ้นนี้ สามารถกำหนดเป็นนโยบายการศึกษาของประเทศไทยได้ในทศวรรษหน้า และตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย ของอาเซียน และของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. ควรมานโยบายที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เสนอต่อคณะกรรมการนโยบายด้านการศึกษาของรัฐหรือพรรคการเมืองเพื่อพิจารณา
2. ควรกำหนดให้การพัฒนาคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาและจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ
3. ควรกำหนดให้มีคณะกรรมการระดับชาติ ขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาโดยกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางการปฏิบัติ และกำกับติดตามการดำเนินการตามนโยบายให้มีเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ
4. ควรจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับสากล และสามารถแข่งขันกับประเทศอาเซียน โดยอาศัยนโยบายที่ค้นพบนี้
5. ควรมีการศึกษาการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านการศึกษาของไทย



บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540**. กรุงเทพฯ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2549ก). **สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549)**. สืบค้นจาก: http://www.sobkroo.com/Pspb_2.htm 30 ตุลาคม 2556.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). **สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559)**. สืบค้นจาก: http://www.sobkroo.com/Pspb_2.htm 30 ตุลาคม 2556.
- เกษม วัฒนชัย. (2551). **การปฏิรูปการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2543). **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **การวิจัยและพัฒนาการประเมินผลภายในของสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: วี ที ซี คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **รายงานการปฏิบัติการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประเมินศึกษาแห่งชาติ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2543). **กรอบวิสัยทัศน์และทิศทางแผนพัฒนาฉบับที่ 9**. กรุงเทพฯ: ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา. (2545). **ชุดวิชาการประเมินเพื่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษา.
- สุวลี ทวีบุตร. (2540). **การเปรียบเทียบการสร้างจันทามติ และระดับการให้ความร่วมมือระหว่างของผู้เชี่ยวชาญระหว่างการใช้เทคนิคเดลฟายแบบเดิม และการใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Margaret Preedy, Ron Glatter and RosalingLevacie. (1997). **Education Management: Strategy, Quality and Resenrces**.
- Michael J. Marquardt. (1996). **Building the Learning Organization**. New York: McGraw_Hill.